

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2014

1. Johtajan katsaus

Vuonna 2014 käytännössä jokaisella kirjaston toiminta-alueella joko tehtiin uudistuksia tai valmistauduttiin niihin tulevaisuutta suunnitteleamalla. Erityisen ilahduttavaa on se, että uudistustyössä oli mukana kirjaston koko henkilökunta.

Huhtikuun alussa astui voimaan päätös, joka siirsi aiemmin tutkijoiden tekemän tutkimusjulkaisujen rekisteröinnin kirjaston keskitetyksi toiminnaksi. Vaikka tehtävään päästiin tehokkaasti kiinni käytännössä vasta kesällä, saldoksi saatiin noin 2500 kirjausta. Vuoden 2014 julkaisutietojen tallennus jatkuu vielä tammikuun 2015 ajan.

Ainoana Suomessa Jyväskylän yliopisto on kyennyt kasvattamaan rinnakkaistallennettujen artikkelien määrää jatkuvasti joka vuosi. Viime vuonna artikkeleita kertyi 325 kappaletta. JYX julkaisuarkisto arvostettiin sijalle 86 kansainvälisessä maailmanlaajuisessa Ranking Web of Repositories -arvioinnissa.

Elokuussa 2014 avattiin kirjaston ja yliopistopalvelujen yhteisen pitkäaikaisen suunnittelun tulos, yliopistokauppa Soppi. Samalla päättyi Kirjavitriinin 17-vuotinen toiminta.

Kirjaston henkilökunta on koko vuoden erilaisissa tilaisuuksissa pohtinut, millaisia tiloja ja toimintoja uusi peruskorjattu kirjastorakennus voisi tarjota. Osaltaan tähän liittyen järjestettiin marraskuussa Jyväskylän kirjastojen yhteisseminaari, joka samalla juhlisti yliopiston nykyisen kirjastorakennuksen 40-vuotista olemassaoloa.

Kirjaston nykyisiä tiloja kohennettiin vuoden aikana monin toimin. Kirjastossa suoritettiin sisäilman parantamiseksi kaikkien tilojen tehostettu siivous, jonka yhteydessä myös kaikki kokoelmat imuroitiin. Varastojen maalaus- ja remonttityöt aiheuttivat kokoelma- ja kaluste-siirtoja. Sekä asiakkaiden että henkilökunnan ergonomiaa on parannettu uusilla pöytä- ja istuinratkaisuilla. Kirjaston sanomalehtisali uusittiin aiempaa viihtyisämmäksi oleskelu- ja ideointitilaksi. Kirjasto sai parikymmentä uutta tietokonepaikkaa asiakaskäyttöön.

Jyväskylän yliopiston kirjasto on yhä keskitetympi. Vuodesta 2005 lähtien laitoskirjastojen määrä on supistunut 33 kokoelmasta kuuteen ja kampuskirjastojen määrä neljästä kahteen. Suurin osa painetuista kokoelmista löytyy nyt pääkirjaston tiloista. Laitosten kirjakokoelmien ylläpito vaatii yhä vähemmän pääkirjaston työvoimaresursseja, jotka näin on voitu keskitää pääkirjaston kokoelmien käsittelyyn ja kehittämiseen. Kirjaston vahvuudet - osaava henkilöstö, monipuoliset tietoaineistot ja hyvä asiakaspalvelu - ovat tehokkaasti käytössä.

Syksyllä 2014 kirjasto liittyi valtion yhteishankintayksikkö Hanselin valmistelemaan monografiahankinnan puitesopimukseen. Ensisijaiseksi sopimustoimittajiksi valikoitui sekä ulkomaisen että kotimaisen kirjallisuuden osalta Booky.fi. Sopimus on nelivuotinen.

E-kirjoja hankittiin usealle eri tiedekunnalle PDA (Patron Driven Acquisition) -hankintamallilla. Asiakkaiden käyttöön valikoitiin kokoelma kirjoja, mutta nimekkeet maksettiin ja hankittiin kokoelmaan vasta toteutuneen aineistonkäytön perusteella.

Valtaosa kirjaston asiakkailleen tarjoamista e-lehdistä ja tietokannoista hankitaan FinELib-konsortiohankintana. Vuoden 2014 alusta liitettiin uuteen Taylor & Francis -konsortiosopimukseen. Tämän laajan paketin lehdet olivat hyvin toivottuja, ja jo ensimmäisenä vuonna niiden käyttö on ollut runsasta. Valtaosa asiakkaiden toivomista yksittäisistä uusista lehdistä pystyttiin hankkimaan.

Kurssikirjat hankittiin e-versioina aina kun se oli mahdollista. Kirjasto tarjoaa tällä hetkellä 9% kurssikirjoista elektronisessa muodossa. Kurssikirjojen hankintaprosessin kehittämistä jatkettiin yhteistyössä yliopiston ainelaitosten kanssa. Toimintavuonna vierailtiin asian tiimoilta humanistisen tiedekunnan laitoksilla. E-kirjojen käytettävyyttä tutkittiin kirjaston eEducation-hankkeessa ”E-kirjat oppimisessa ja opetuksessa”. Tabletilaitteiden lainaus vaikiinnutettiin, ja laitteiden ylläpitoon sekä hallintaan kehitettiin sopivia työkäytäntöjä.

Tietoaineistojen löydettävyyttä ja käytettävyyttä edistettiin monin keinoin. Avokokoelman hyllypöasteet ja kerroskartat uusittiin, lukusalissa käytettävää aineistoa siirrettiin kotilainoiksi sekä paljon lainattua varastokirjallisuutta avohyllyihin. Uutuushyllyyn lisättiin painettujen kirjojen joukkoon uusien e-kirjojen kansikuvia QR-koodeineen ja näiden käyttöä seurattiin. E-aineistojen markkinointia kohdennettiin siten, että tiettyyn tieteenalaan liittyvät e-aineistomainokset ovat saman tieteenalan painettujen aineistojen lähellä. Kirjaston e-kirjaviikolla asiakkaille markkinoitiin kirjoja sekä opastettiin niiden käytössä. Viikko sai hyvin julkisuutta, sitä esiteltiin esimerkiksi Yleisradion Keski-Suomen paikallislähetyksessä.

Kirjaston verkkopalvelut-yksikkö on tehnyt paljon työtä JYKDOK-tietokannan uuden käyttöliittymän Finnan eteen. Se otettiin vuoden alussa tuotantokäyttöön. Verkkosivujen käytettävyyttä parannettiin monin toimin. Yksikössä kehitettiin myös kokoelmien hallintaa ja asiakaspalvelua helpottavia raportointityökaluja. Tämä sai vuoden lopussa kirjaston oman kehittämisspalkinnon.

Kirjasto on käyttänyt asiantuntemustaan monissa tehtävissä. Asiantuntija-apua annettiin esimerkiksi Jyväskylän Lyseon kokoelman inventoimiseksi ja luetteloidumiseksi. Jyväskylän seurakunnan pyynnöstä osallistuttiin heidän vanhojen kirjakokoelmiensa lajitteluun ja karsimiseen. Osa aineistosta siirrettiin yliopiston kirjaston kokoelmiin. Yliopistolla bibliometristä yhteistyötä on tehty laitosten sekä erityisesti Strategisen kehittämisen yksikön kanssa.

Vaikka edellä on lueteltu monia kehittämistoimia, kirjaston toiminnan ydin on sen perustehävissä. Hankinta, luettelointi, kokoelmatyö ja kulttuuriperinnön vaaliminen, asiakaspalvelu, kaukopalvelu, kirjanhaku, tiedonhankinnan opetus sekä tietopalvelut toimivat täydellä teholla asiakkaiden parhaaksi. Kirjaston saama asiakaspalaute on ollut voittopuolisesti positiivista.

2. Olennaiset tapahtumat tilikauden jälkeen

Tammikuun alkupuolella 2015 pidetyssä saneerauksen seurantakokouksessa päätettiin vielä jatkaa urakkaa hieman. Ensimmäisen kerroksen käytävällä kolmen huoneen lattiamateriaalit uusitaan.

Tammikuun lopussa kirjasto tuotti yhdessä Itä-Suomen yliopiston kanssa hankehakemuksen Opetus- ja kulttuuriministeriön Tieto käyttöön -rahoitushakuun. Yhteishankkeessa luodaan malli rinnakkaistallentamisen prosesseista ja organisaatiokohtaisista keskitetyistä avoimen tieteen palveluista. Hankkeen lopputuloksena on prosessimalli, joka yhdistää yliopistojen

tutkimustiedon raportoinnin ja rinnakkaistallentamisen yhtenäiseksi kaiken tutkimusjulkaisemisen kattavaksi prosessiksi.

3. Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Kirjaston omin asiantuntemus – metadatan hallinta, tietojärjestelmät, julkaisuosaaminen, tiedonhankinta- ja hallintataidot sekä bibliometrinen osaaminen – on yhä enemmän tarpeen yliopiston erilaisissa toiminnoissa. Kirjasto on valmis jakamaan osaamistaan sekä tekemään yhteistyötä yliopiston muiden laitosten ja myös muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa.

Tilankäytön tehostamisvaateet vaikuttavat myös kirjaston toimintaan. Hyvin vähällä käytöllä olevat tietoaineistot siirretään julkisista tiloista muualle, jolloin tilaa vapautuu asiakaskäyttöön. Tämän tilan tehokasta hyödyntämistä on pohdittava viimeistään peruskorjauksen suunnittelun yhteydessä. Vastaavasti on mietittävä tarkoin kirjaston alaisuudessa olevien Mattilanniemen ja Ylistönrinteen tilojen käyttöä.

Sähköisten aineistojen käytön yhä lisääntyessä on pohdittava tarkoituksenmukaisinta tapaa saattaa ne asiakkaiden käyttöön. Lisäksi on mietittävä, miten avoimesti saatavissa olevat aineistot (esimerkiksi ministeriöiden ja vastaavien laitosten julkaisusarjat) saadaan käyttöön niin, että ne ovat helposti löydettävissä kirjaston järjestelmien kautta. Kirjaston hakujärjestelmä Finnaa on kehitettävä edelleen monipuoliseksi tietoaineiston saantikanavaksi.

Kirjaston johtamisjärjestelmä on muokattava kehittyvien toimintojen mukaiseksi. Keskustelu aloitettiin vuonna 2014 johtoryhmän sisällä. Työtä jatketaan edelleen, ja siihen otetaan mukaan myös henkilökunnan edustus.

4. Arvio merkittävimmistä riskeistä

Toimintaympäristön sekä kirjaston oman meneillään olevan muutoksen kokonaisvaltainen hallinta on vaikeaa. Kirjaston on tehtävä oikeita valintoja ja kyettävä järjestämään ylimenokauden rahoitusta esimerkiksi uusien tietojärjestelmien hankkimiseksi.

Tietojärjestelmien uudistustyö on viime vuosina edennyt kaikkien kirjastosektorien yhteistyönä. Uuden kirjastojärjestelmän hankinta on kuitenkin tyssännyt päättämättömyyteen sekä erilaisiin näkemyksiin tulevista tarpeista. Onkin vaara, että yhteistyö hajoaa tai syntyy pienempiä, eri suuntiin vetäviä konsortioita. Kansallisella tasolla tämä ei ole suotavaa, koska se hajottaa yhteisten resurssien käyttöä.

Kirjasto tukee uudistumisensa vahvasti kirjastorakennuksen peruskorjaukseen. Mikäli tämä siirtyy, joudutaan uudistuksia siirtämään vastaavasti. Tämä taas merkitsee palvelukehityksen hidastumista sekä käytettävien resurssien hukkaamista osin väärin toimiin. Resurssien niukkuus puolestaan vaikuttaa varsin suorasti kirjaston mahdollisuuksiin hankkia aineistoa asiakkaidensa käyttöön.

Muutoksen ja uuden toimintamallin mukainen kirjaston henkilökunnan uusi osaaminen on varmistettava. Kirjasto on laatimassa osaamissuunnitelmaa, jonka pohjalta laaditaan systemaattinen koulutussuunnitelma. Tämä koskee jokaista henkilökunnan jäsentä. Kirjaston johto varmistaa, että jatkuvasti muuttuva toimintaympäristö ei rasita henkilökuntaa liikaa.

5. Arvio taloudellisesta asemasta ja tuloksesta

Kirjaston tulos vuonna 2014 oli positiivinen. Vuoden 2015 talousnäkymät ovat synkempiä, mutta on silti realistista olettaa vähintään nollatulokseen pääsy rehtorin kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti.

6. Tunnusluvut toiminnasta sekä taloudellisesta asemasta ja tuloksesta

Yliopistokirjastot keräävät toiminnastaan varsin kattavan tietokannan Kansalliskirjaston ylläpitämään KITT2-tietokantaan. Vuoden 2014 luvut ovat käytettävissä huhtikuussa 2015.

7. Henkilöstö

Kirjastosta jäi vuoden aikana eläkkeelle neljä henkilöä: kaksi informaattikkoa, kirjastoa-manuenssi ja kirjastosihteeri. Kahden ensimmäisen tehtävän täyttäminen jäi vuoteen 2015 toimenkuvien uudistamisen vuoksi, mutta ylimenokauden ajaksi tietopalveluihin palkattiin määräaikainen informaattikko. Kaksi jälkimmäistä tehtävää korvattiin yhdellä uudella.

TUTKA-toimintaan myönnettyllä lisärahoituksella kirjastoon rekrytoitiin informaattikko. Talon sisältä tehtävään valitun henkilön julkaisuamanuenssin vakanssi täytettiin uudella rekrytoinnilla. Lisäksi vuodenvaihteen ruuhkahuippua purkamaan palkattiin määräaikainen kirjastosihteeri.

Viisi työntekijää palkattiin vuorotteluvapaa- ja vanhempainvapaasijaisuuksiin.

Kirjastoon perustettiin Opiskelijafoorumi kirjastopalvelujen kehittämisen tueksi. Jäsenet arvioivat ja testaavat kirjaston palveluja sekä osallistuvat kehittämispalaveriin kirjaston johdon ja suunnittelijoiden kanssa. He toimivat myös asiakaspalvelussa, jolloin heidän tehtäviinsä kuuluvat asiakkaiden opastuksen, yleisen valvonnan ja avustavien tehtävien lisäksi mm. palvelukokemusten ja toiveiden keruu sekä palvelujen arviointi ja testaus.

Kirjaston henkilökunta on aktiivisesti osallistunut alansa kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön erilaisissa työryhmissä. Kansainvälisissä konferensseissa kävi 12 henkilöä kirjaston sisäisen apurahan avulla.

Ari Muhonen
johtaja